

Nedovršeni posao Veće za ratne zločine u Srbiji

Pregled.....	1
Preporuke	3
Vlastima u Srbiji	3
Evropskoj uniji i njenim državama članicama.....	4
Organizaciji za evropsku bezbednost i saradnju.....	4
Opsti prikaz	4
Podrška svedocima.....	6
Zaštita svedoka.....	9
Delotvorno informisanje javnosti	10
Televizijski prenos krivičnih postupaka	13
Nedostatak političke i javne podrške.....	13
Spoljna saradnja	14
Saradnja sa Bosnom i Hrvatskom	14
Saradnja sa međunarodnim i domaćim institucijama na Kosovu	17
Izlazna strategija MKSJ-a	21
Budžet.....	23
Slabosti u kapacitetima za sprovođenje istraga.....	24
Istražne sudije	24
Služba za otkrivanje ratnih zločina.....	25
Komandna odgovornost.....	27
Vrhovni sud	29
Zaključak.....	30

Pregled

Oružane sukobe u bivšoj Jugoslaviji tokom devedesetih obeležila su široko rasprostranjena kršenja ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava. Da bi se utvrdila izvesna mera odgovornosti za široko rasprostranjena ubistva, silovanja, uništavanja imovine i masovna raseljavanja ljudi, Ujedinjene nacije su osnovale Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Kao prvi *ad hoc* međunarodni krivični sud, MKSJ je imao značajnog uspeha u dovođenju pojedinaca na suđenja za zločine počinjene u zemljama koje su nekad činile bivšu Jugoslaviju. Međutim, nikada nije bila namera da MKSJ predstavlja jedinu meru sprečavanja nekažnjivosti za ove zločine. Imajući u vidu da će MKSJ krivično goniti relativno mali broj počinitelaca pre svog zatvaranja, krivični postupci pred nacionalnim sudovima su od suštinske važnosti da bi se obezbedilo da pravda bude zadovoljena.

Radi procesuiranja predmeta u vezi sa ratnim zločinima¹ pred svojim nacionalnim sudovima, Srbija je ustanovila Veće za ratne zločine pri Okružnom sudu u Beogradu u julu 2003. godine uz podršku vlade Sjedinjenih Američkih Država i MKSJ-a.² U oktobru 2004. godine *Human Rights Watch* je objavio izveštaj pod naslovom *Pravda u opasnosti: Suđenja za ratne zločine u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, i Srbiji i Crnoj Gori*, u kome je istražio domaće napore da se krivično procesuiraju ovi slučajevi. Mada je Veće za ratne zločine u Srbiji još uvek bilo u povoju, u izveštaju se ukazalo na jedan broj problema koji bi mogli uticati na delotvornost srpskog suda. Među tim problemima su nedostatak političke podrške za suđenja, neadekvatna podrška policije u istrazi i nedostatak saradnje između Bosne i Hercegovine,³ Hrvatske i Srbije. Pored toga, *Human Rights Watch* je izrazio zabrinutost zbog neodgovarajućih mehanizama zaštite svedoka kao i zbog neizvesnosti u pogledu doktrine komandne odgovornosti i prihvatljivosti dokaza MKSJ-a.

---

¹ Za potrebe ovog dokumenta, izraz „ratni zločini“ koristi se za kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjenih za vreme oružanih sukoba u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, i na Kosovu, uključujući genocid, zločine protiv čovečnosti i ratne zločine.

² MKSJ je učestvovao u obuci sudija i tužilaca Veća za ratne zločine, i pruža tehničku pomoć u oblasti regionalne saradnje, pristupa dokazima i zaštiti svedoka. Sjedinjene Američke Države su obezbedile finansijsku pomoć za osnivanje i rad Veća. Videti, na primer, članak Ane Uzelac „Srpske sudije se sreću sa haškim zvaničnicima“ Instituta za izveštavanje o ratu i miru, *Tribunal Update No. 358*, 15. maj 2004.; Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, 59. zasedanje, 4999. sastanak, 29. jun 2004., U.N. Doc. S/PV.4999 (2004), strana 7; Mark S. Elis, „Suočavanje s prošlošću – Novi sud u Srbiji za krivično procesuiranje ratnih zločina“, *Berkeley Journal of International Law*, tom 22, 2004., strana 189; US Department of State, „Pomoć američke vlade Istočnoj Evropi shodno Zakonu o podršci demokratiji u Istočnoj Evropi“, januar 2004., <http://www.state.gov/p/eur/rls/rpt/37000.htm> (pregledano 10. maja 2007.).

³ U daljem tekstu, Bosna.

Tokom skoro tri godine od kada je taj izveštaj objavljen, Veće za ratne zločine u Srbiji je ostvarilo značajan napredak na više različitih načina. Dovršilo je do sada tri suđenja (doduše, u jednom predmetu se trenutno suđenje ponavlja), a tri druga suđenja su u toku. Među njima su slučaj Ovčara u kome se 16 ljudi našlo na optuženičkoj klupi zbog ubistva 200 ne-Srba odvedenih iz bolnice u Vukovaru, u Hrvatskoj, i ubijenih na obližnjoj farmi; i slučaj Škorpioni koji je u vezi sa egzekucijom bosanskih muslimanskih civila iz Srebrenice za koju su odgovorni pripadnici srpske paravojne jedinice, a koja je zabeležena na sada već ozloglašenoj video traci prikazanoj na suđenju bivšem predsedniku Srbije i Savezne Republike Jugoslavije, Slobodanu Miloševiću, u MKSJ-u. Procenjuje se da je trenutno između 32 i 35 slučajeva u predpretnoj ili istražnoj fazi, uključujući predmete koji se odnose na Kosovo i masovne zločine u Hrvatskoj. Činjenica da će se, verovatno, u većini ovih predmeta krivično goniti Srbi za ubistva ne-Srba je sama po sebi značajno dostignuće.

Saradnja sa Bosnom i Hrvatskom se dramatično poboljšala u proteklih nekoliko godina. U stvari, Srbija i Bosna trenutno preduzimaju zajedničku istragu o zločinima koji su se dogodili u Zvorniku, u Bosni. Tužilaštvo za ratne zločine takođe sada uspešno radi na istragama sa MKSJ-om. Prvi predmet je zvanično prenet iz MKSJ-a u Srbiju u martu 2007. godine. Nova sveobuhvatna lista mera za zaštitu svedoka je pretočena u zakon, i osnovana je i obučena nova Jedinica za zaštitu svedoka s ciljem da ove mere sprovede u delo.

Ipak, i dalje postoji ozbiljna zabrinutost oko nekih pitanja. Ukupan broj krivičnih postupaka za ratne zločine je i dalje mali. Politička volja, koja je neophodna da bi se podržala suđenja, i dalje je problematična. Istražna jedinica je bitna, a slaba karika u aktivnostima suda i do nedavno nije bila spremna da učini bilo šta više od minimuma koji zahteva tužilac putem svojih konkretnih instrukcija. Još uvek postoji neizvesnost u pogledu mogućnosti tužioca da podigne optužnicu po osnovu komandne odgovornosti. Pod znakom pitanja je koliko visoko uz lanac komande je tužilac voljan ili u mogućnosti da ide. Niz poništavanja presuda od strane Vrhovnog suda, čiji su članovi pretežno imenovani u Miloševićevo doba, usporava napredak suda, a nedavna konzervativna odluka Veća za ratne zločine u slučaju Škorpioni dodatno je podrila kredibilitet suda u očima žrtava. Štaviše, mada je Tužilaštvo za ratne zločine uložilo značajne napore da se promeni odnos medija prema suđenjima za ratne zločine, manje je uspeha imalo u pokušaju da se dopre do šire javnosti u Srbiji kako bi se ona edukovala o radu

samog Tužilaštva. Ove aktivnosti su sputavali ograničeni resursi i kruti propisi kojima je televizijskim kamerama praktično onemogućen pristup sudu; usvajanje propisa koji bi dopustili mogućnost da se preko televizije prate postupci se beskonačno odlaže. Veće za ratne zločine, Tužilaštvo za ratne zločine i Jedinica za zaštitu svedoka ne dobijaju dovoljna finansijska sredstva. Zakonska ograničenja kojima se zabranjuje izručenje državljana Srbije takođe nameće ograničenja saradnji sa Bosnom i Hrvatskom.

Ukratko, mada je Veće za ratne zločine pri Okružnom sudu u Beogradu ostvarilo ozbiljan napredak, bez snažnije podrške političkog vođstva, uključujući bolju podršku policije i, eventualno, nova imenovanja u Vrhovnom sudu, postoji limit tome koliko uspešno Veće za ratne zločine može biti u krivičnom gonjenju lica odgovornih za te zločine.

Preporuke

Vlastima u Srbiji

- Vlada bi trebalo da javno i nedvosmisleno podrži rad Tužilaštva za ratne zločine i Veća za ratne zločine. Bez javne podrške vladinih zvaničnika na najvišim nivoima, biće sputana mogućnost Veća za ratne zločine da delotvorno funkcioniše.
- Srbija bi trebalo da se postara da ima dovoljno resursa za podršku i zaštitu svedoka kako bi se omogućilo Veću za ratne zločine da obezbedi bolju podršku i zaštitu za svedoke. Štaviše, Ministarstvo pravde bi trebalo da poveća budžet Tužilaštva za ratne zločine kako bi ono moglo da angažuje dodatne stručne saradnike, sprovodi istrage u inostranstvu i proširi svoje aktivnosti u upoznavanju šire javnosti sa svojim radom.
- Srbija bi trebalo da donese zakon kojim bi se omogućio pristup televizijskim kamerama sudnici. Time bi se suđenja učinila pristupačnijim široj javnosti.
- Srbija bi trebalo da izmeni svoje zakone kako bi se ukinula zabrana izručenja njenih državljana koji su optuženi za ratne zločine.
- Srbija bi trebalo da uloži napore radi sprovođenja dodatnih zajedničkih istraga sa Bosnom i Hrvatskom, te da razradi zajedničke standarde za prikupljanje dokaza kako bi se obezbedilo da se ono što je urađeno u jednoj oblasti jurisdikcije može koristiti drugde.

- Srbija bi trebalo da obuči tužioce kako bi ih pripremila za preuzimanje uloge istražnih sudija nakon što novi krivični zakon, kojim će se smanjiti broj istražnih sudija, stupi na snagu 2009. godine.
- Nivo naknada za pripadnike Jedinice za otkrivanje ratnih zločina bi trebalo postaviti tako da odgovara njihovom angažmanu zbog osetljivosti njihovog posla i potrebe da se privuku iskusniji policajci u ovu jedinicu.
- Jedinica za otkrivanje ratnih zločina bi trebalo da se postavi pod neposrednu nadležnost Tužilaštva za ratne zločine, ili da joj se dâ njena sopstvena služba.
- Srbija bi trebalo da u potpunosti sarađuje sa MKSJ-om, te da izruči preostale haške begunce.

Evropskoj uniji i njenim državama članicama

Evropska unija i njene države članice bi trebalo da podrže rad Veća za ratne zločine jer ono postavlja važne temelje za integraciju Srbije u Evropu. Međutim, samo dovoljni resursi mogu osigurati da ovaj sud funkcioniše delotvorno.

Evropska unija bi stoga trebalo da razmotri mogućnost pružanja finansijske podrške domaćim krivičnim postupcima za ratne zločine što bi obuhvatilo sledeće aktivnosti:

- Edukacija i obuka istražitelja, sudija i tužilaca;
- Ulaganje više napora za upoznavanje javnosti sa radom Veća za ratne zločine;
- Pristup žrtava i svedoka suđenjima (putni troškovi, smeštaj);
- Podrška svedocima (usluge psihologa); i
- Podrška Jedinici za zaštitu svedoka, uključujući razmatranje mogućnosti za preseljenje svedoka i njihovih porodica koje učestvuju u programu zaštite svedoka.

Organizaciji za evropsku bezbednost i saradnju

Postarati se da praćenje domaćih suđenja za ratne zločine ostane prioritet Misije OEBS-a u Srbiji.

Opsti prikaz

1. jula 2003. godine, Narodna skupština Republike Srbije je usvojila zakon o osnivanju specijalnog Veća za ratne zločine radi, kako je to definisano u srpskom

zakonu⁴, krivičnog gonjenja i istrage zločina protiv čovečnosti i ozbiljnih kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Ovim zakonom osnovano je Tužilaštvo za ratne zločine u Beogradu i predviđeno osnivanje Veća za ratne zločine pri Okružnom sudu u Beogradu. Veće za ratne zločine čine dva tročlana veća, u koja se raspoređuju sudije Okružnog suda u Beogradu ili se upućuju sudije drugih sudova, kao i dve istražne sudije. Predsednik Okružnog suda u Beogradu je istovremeno i predsednik Veća za ratne zločine. Zakonom je, takođe, pri Ministarstvu unutrašnjih poslova, osnovana i Služba za istragu ratnih zločina koja postupa po zahtevu tužioca za ratne zločine. S obzirom da se u predmetima vezanim za ratne zločine i organizovani kriminal često javlja veliki broj optuženih lica, u običnim sudnicama u Beogradu se ne bi mogli voditi takvi postupci. Uz pomoć američke vlade izgrađene su nove moderne sudnice. Prvo suđenje Veća za ratne zločine, slučaj Ovčara, počelo je 9. marta 2004. godine.

Tokom skoro četiri godine otkako je Veće za ratne zločine počelo sa radom, podignute su optužnice u šest predmeta, a tri suđenja su završena. Prvo suđenje, slučaj Ovčara, odnosilo se na 16 optuženih lica umešanih u otmicu i ubistvo 200 osoba ne srpske nacionalnosti u Vukovaru, u Hrvatskoj, u novembru 1991. godine. Po osnovu Krivičnog zakona Republike Srbije, oni su optuženi za ratne zločine počinjene nad ratnim zarobljenicima. Veće za ratne zločine je osudilo 14, a oslobodilo dvojicu optuženih. Po osnovu uložene žalbe, Vrhovni sud je u decembru 2006. godine naložio obnovu suđenja, koje je započelo u martu 2007. godine.⁵

U drugom slučaju protiv bivšeg pripadnika Oslobođilačke vojske Kosova (OVK) Antona Lekaja, presuda je doneta 18. septembra 2006. godine. U tom predmetu, Lekaj je bio optužen za nezakonito pritvaranje, ubistvo, mučenje, silovanje, nečovečno postupanje i nanošenje povreda pripadnicima ne-albanske etničke zajednice (Romi) u podrumu hotela u Đakovici, na Kosovu. Optuženi je osuđen na 13 godina zatvora. Presuda je potvrđena u žalbenom postupku 5. aprila 2007. godine.

---

⁴ Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku protiv počinitelaca ratnih zločina, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 67/2003, 1. jul 2003.

⁵ Još dvojici se sudi pojedinačno u zasebnim suđenjima za zločine u Ovčari, a treći osumnjičeni je uhapšen u Norveškoj u decembru 2006. godine i očekuje se uskoro njegovo izručenje Srbiji.

11. aprila 2007. godine, Veće za ratne zločine je privelo kraju treći slučaj, slučaj „Škorpioni“, u kome je pet pripadnika paravojne jedinice „Škorpioni“ bilo optuženo za ubistvo šest bosanskih muslimanskih civila iz Srebrenice u Godinjskoj Bari u Bosni. Ovaj zločin je dospelo u žižu interesovanja javnosti kada se pojavila, sada već ozloglašena, video traka na suđenju Slobodanu Miloševiću u MKSJ-u na kojoj se vide optuženi kako puše i vređaju bosanske Muslimane (među kojima su neki bili vezani i bosonogi) pre nego što su ih ukrcali na kamion, a zatim poređali ispred jame i pucali im u leđa. Četiri optužena lica su osuđena na zatvorske kazne od pet do dvadeset godina zatvora. Tužilac je podneo žalbu protiv oslobađanja jednog od optuženih, Aleksandra Vukova, kao i na petogodišnju zatvorsku kaznu dosuđenu Aleksandru Mediću.⁶

Među aktuelnim predmetima je slučaj protiv sedam osoba optuženih za prisilno preseljenje 1.822 civila iz sela Skočić i Kozluk (blizu Zvornika u Bosni) u Mađarsku i ubistvo 19 civila u blizini Zvornika između maja i jula 1992. godine. Ovo je prvi predmet koji je prenet iz MKSJ-a u Veće za ratne zločine dok je još bio u istražnoj fazi. To je takođe predmet u kome bosanske i srpske vlasti rade zajedno kako bi locirale svedoke. Suđenje je takođe počelo i u predmetu „Suva Reka“ u kome je osam policajaca i bivših pripadnika Državne bezbednosti optuženo za ratne zločine i kršenje Ženevskih konvencija u vezi smrti 48 članova dve albanske porodice iz Suve Reke na Kosovu koje se dogodilo 26. marta 1999. godine. Podignute su i optužnice u predmetu „Braća Bitići“ gde su dvojica bivših pripadnika Posebnih jedinica policije (PJP) optuženi za ratne zločine protiv ratnih zarobljenika zbog navodne umešanosti u ubistvo tri brata, kosovskih Albanca, koji su bili američki državljani, u julu 1999. godine.

Podrška svedocima

Jedan od najvećih izazova sa kojim se sud susreće je kako obezbediti da svedoci iz Bosne, Hrvatske ili sa Kosova dođu u Srbiju da svedoče. Svedoci izvan Srbije nisu u obavezi da svedoče u Srbiji. Imajući u vidu nedostatak poverenja kao posledicu ratova, veoma je teško ubediti ljude da dođu u Beograd na poziv suda: pripadnici drugih nacionalnosti, naročito kosovski Albanci, uglavnom smatraju pozive upućene od strane srpskih institucija nepoželjnim. Bez

---

⁶ „Tužilac će uskoro podneti žalbu protiv presude u predmetu Škorpioni“ (*Appeal against the Scorpions verdict soon to be filed by the Prosecutor*), saopštenje za štampu Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije, 10. april 2007. godine, http://tuzilastvorz.org.yu/html_eng/saopstenja/s_12_07_2007.mht (pregledano 8. maja 2007.).

intervencije Fonda za humanitarno pravo, nevladine organizacije sa sedištem u Beogradu, pitanje je da li bi žrtve koje žive izvan Srbije bile spremne da sarađuju sa sudom. Fond za humanitarno pravo je u mogućnosti da pomogne u postupcima zahvaljujući reputaciji koju je stekao svojom nepristrasnošću pri dokumentovanju ratnih zločina i poverenju koje uživa među žrtvama izvan Srbije. Osim obezbeđivanja učešća svedoka u postupcima, Fond za humanitarno pravo zastupa žrtve na sudu, pruža psihološku podršku tokom njihovog boravka u Srbiji i pribavlja važne dodatne dokaze i svedoke kako bi unapredio tekuće istrage tužilaštva.

Kako sud bude uspostavljao svoj kredibilitet, negativan stav mnogih žrtava prema dolasku u Srbiju bi se mogao promeniti. Na primer, porodice žrtava u predmetu Ovčara su imale na početku dobro iskustvo sa Većem za ratne zločine, te su o njemu pohvalno govorili u hrvatskoj javnosti. Bosansko Tužilaštvo za ratne zločine je takođe primetilo da su prvobitno žrtve u Bosni izrazavale zabrinutost za svoju bezbednost i nisu bile spremne da sarađuju sa Tužilaštvom za ratne zločine u Beogradu. Međutim, bosansko tužilaštvo je bilo u mogućnosti da sarađuje sa srpskim vlastima kako bi se osigurala bezbednost svedoka. Omogućeno je da se iskazi svedoka daju putem video linka u preliminarnim fazama istrage, čemu često sledi neposredni razgovor srpskog istražnog sudije sa svedokom u bosanskom tužilaštvu.⁷

Sud takođe ulaže napore da pruži gostoprimstvo svedocima koji dolaze izvan Srbije. Siniša Važić, predsednik Veća za ratne zločine, inicirao je osnivanje Jedinice za žrtve i svedoke. Nju čine, kako se izrazio jedan zvaničnik, „dve prijatne gospođe“ preuzete iz drugih odeljenja, koje prvobitno nisu imale nikakve posebne veštine vezane za podršku svedocima, ali su mogle da im pomognu da stignu do suda.⁸ One organizuju svedocima putovanja, sačekuju ih na aerodromu ili železničkoj stanici, i pomažu im da dođu do hotela ili suda. One tesno sarađuju sa Fondom za humanitarno pravo i bile su u Hagu na obuci u MKSJ-u. Idealno bi bilo da Jedinica za žrtve i svedoke ima na raspolaganju neku vrstu psihološke podrške za svedoke koji su istovremeno i žrtve, ali trenutno to nije moguće zbog

---

⁷ Telefonski razgovor *Human Rights Watch*-a sa zastupnikom u Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, 23. maj 2007. godine.

⁸ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa zvaničnikom Veća za ratne zločine, Beograd, 30. mart 2007. godine.

ograničenog budžeta. Ipak, reakcija žrtava na rad ove jedinice do sada je veoma pozitivna.⁹

Osim nedostatka psihološke podrške, jedinica se suočava i sa drugim izazovima. Prvo, mada je Jedinica za žrtve i svedoka predviđena zakonom kojim je osnovan sud, ona nema svoj budžet. Sjedinjene Američke Države su dale donaciju od 17.000 dolara, koja omogućava jedinici da kupuje karte za svedoke i pokriva druge putne troškove, ali to nije dovoljno da bi se obezbedile druge vrste podrške žrtvama i svedocima ili da bi se uspostavila izdvojena kancelarija bliže mestima gde se žrtve uglavnom nalaze. Još jedno ograničenje s kojim se jedinica suočava jeste to što ona može pomagati samo svedocima koji su dobili poziv od suda, a ne i tokom istrage. Veće za ratne zločine u Bosni je bilo u mogućnosti da uspostavi bolji model za pružanje podrške svedocima jer ima Sekretarijat koji može pružati pomoć svim svedocima, bez obzira da li su oni svedoci odbrane, tužilaštva ili suda, u svim fazama postupka.

Najveći izazov sa kojim se suočava sud je sticanje poverenja žrtava-svedoka izvan Srbije. Mada je ostvaren napredak u sticanju poverenja među svedocima iz Bosne, skorašnja odluka Veća za ratne zločine u predmetu „Škorpioni“ je to potkopala. U svojoj odluci, Veće za ratne zločine je naznačilo da nije bilo dokaza da su žrtve bile iz Srebrenice, uprkos činjenici da je nekoliko njihovih rođaka posvedočilo kako su bili razdvojeni od žrtava tokom događaja na dan 11. jula. Svedoci su ovaj nalaz, koji je potpuno u suprotnosti sa iskazima bosanski žrtava, smatrali posebno ponižavajućim, a sud su opisali „istim kao u Miloševićevo vreme.“¹⁰ Žrtve su takođe razočarane i petogodišnjom zatvorskom kaznom dosuđenom jednom od optuženih (smatraju je isuviše blagom) i oslobađanjem drugog optuženog (videti gore)¹¹ Veće je takođe sledilo odluku Međunarodnog suda pravde po bosanskoj tužbi protiv Srbije za kršenje Ženevske konvencije, prema kojoj je nađeno da srpski državni organi nisu direktno učestvovali u genocidu u Srebrenici, te da Škorpioni nisu bili *de jure* organ Srbije sredinom 1995. godine. Sledeći ovu presudu, odluka suda za posledicu ima uskraćivanje mogućnosti žrtvama da zatraže odštetu za svoje patnje u sudskom postupku protiv Srbije.

---

⁹ Ibid.

¹⁰ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa Natašom Kandić, direktorkom Fonda za humanitarno pravo, Njujork, 11. jun 2007. godine.

¹¹ Ibid.

Zaštita svedoka

Kada je osnovano Veće za ratne zločine, u srpskom zakonu nisu bile predviđene mere za zaštitu svedoka. Shodno srpskom Zakonu o krivičnom postupku, sudija bi pročitao kućnu adresu svakog svedoka pre ispitivanja istog. To je bilo problematično u prvim pokušajima da se sprovedu krivični postupci za ratne zločine pred redovnim sudovima.¹²

Zakon iz 2003. godine, kojim je osnovano Veće za ratne zločine, sadrži odredbu kojom se dopušta sudu da zaštiti lične podatke o žrtvi ili svedoku. Međutim, zakon o sveobuhvatnijoj zaštiti svedoka nije stupio na snagu sve do 1. januara 2006. godine. Novi Zakon o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku sadrži niz mera za zaštitu života, zdravlja, fizičkog integriteta, slobode ili imovine lica, i to se odnosi na osumnjičenog, okrivljenog, svedoka saradnika, svedoka, oštećenog, veštaka i stručnog lica, ili njima bliskih lica, pre, u toku i nakon pravosnažnog okončanja krivičnog postupka. Ovim zakonom se omogućava promena prebivališta svedoka, pomena identiteta i korišćenje pseudonima.

Ove mere su stupile na snagu. Pseudonimi su do sada korišćeni za deset svedoka u predmetu Zvornik, mada su neki posmatrači sugerisali da pseudonimi imaju ograničenu vrednost u Srbiji i Bosni jer okrivljeni i ljudi koji pažljivo prate slučaj znaju ko su svedoci koji su često iz malih gradova.¹³ Pseudonimi pružaju zaštitu od znatiželje javnosti, ali ne mogu u potpunosti zaštititi svedoka od prepoznavanja. Osim pseudonima, u sudnici je postavljena posebna kabina sa zaklonom kako bi se prikrili identiteti svedoka. Svedoci koji odbiju da dođu u Beograd su u mogućnost da svoje iskaze daju preko video linka.

Pored ovih mera koje se odnose na sudnicu, formirana je i profesionalna Jedinica za zaštitu pri Ministarstvu unutrašnjih poslova, za svedoke koji učestvuju u krivičnim postupcima u Srbiji, uključujući postupke za ratne zločine. Članovi ove jedinice su obučeni od strane specijalne američke policije koja se bavi pružanjem zaštite svedocima u Sjedinjenim Američkim Državama od 1971. godine kada je uveden Program za zaštitu svedoka. Prema svim dosadašnjim informacijama, srpska Jedinica za zaštitu svedoka radi veoma profesionalno i

---

¹² Videti izveštaj *Human Rights Watch-a, Pravda u opasnosti: Suđenja za ratne zločine u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, i Srbiji i Crnoj Gori*, tom 16, br. 7(D), oktobar 2004. godine, <http://hrw.org/reports/2004/icty1004/>, str. 21-22.

¹³ Telefonski razgovor *Human Rights Watch-a* sa članom osoblja bosanskog Veća za ratne zločine, 24. maj 2007. godine.

cenjena je na međunarodnom nivou. Ova jedinica štiti svedoke u predmetima vezanim za ratne zločine u Srbiji. Jedinica je takođe imala uspeha u privremenoj ili stalnoj promeni prebivališta svedoka izvan Srbije i u drugim osetljivim krivičnim postupcima. Regionalna saradnja u vezi ovih pitanja je dobra.

Međutim, Jedinici za zaštitu nedostaju novac i vozila.¹⁴ Članovi osoblja su nedovoljno plaćeni. Jedinica se suočava i sa drugim izazovima: u predmetima gde su okrivljeni pripadnici policije, zaštićenim svedocima je teško da imaju poverenja u policijsku zaštitu. To je naročito istina u situacijama gde je zaštićeni svedok i sam bivši policajac koji saraduje sa tužilaštvom. Jednog takvog svedoka je policija smatrala „izdajnikom“ i on se nije osećao sigurno pod režimom zaštite u Srbiji. Na kraju je ta osoba bila pozvana na drugo suđenje u svojstvu zaštićenog svedoka u MKSJ-u i on je bezbedno napustio zemlju.¹⁵

Bezbednost svedoka će u velikoj meri zavisiti od promene u stavu o važnosti ovih krivičnih postupaka. Veća javna podrška srpskih lidera suđenjima za ratne zločine pomogla bi podsticanju svedoka da daju svoje iskaze kao i da oni koji svedoče budu bezbedni od moguće odmazde.

Delotvorno informisanje javnosti

Tužilaštvo za ratne zločine ima malu kancelariju posvećenu *outreach* aktivnostima (delotvornom informisanju javnosti), koja se sastoji se od portparola i koordinatora za informisanje javnosti, pri čemu sredstva za ovu drugu funkciju obezbeđuje Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS). Ovo je velika novina jer po prvi put jedan srpski tužilac ima svog portparola. Primarna funkcija ove kancelarije je da, prevashodno, približi pitanja ratnih zločina novinarima.¹⁶ Kancelarija, takođe, pokušava da informiše medije o radu MKSJ-a,, a naročito da se i osobe drugih nacionalnosti krivično gone za počinjene ratne zločine. Tužilaštvo za ratne zločine smatra MKSJ ključnim operativnim partnerom jer obe institucije streme istom cilju—krivičnom gonjenju za ratne zločine počinjene u regionu—i suočavaju se sa nekim zajedničkim izazovima u pogledu predstavljanja svog rada medijima. U okviru svojih aktivnosti, kancelarija je pomogla organizovanju posete 20 mladih srpskih novinara MKSJ-u i ko-

---

¹⁴ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa zvaničnikom američke vlade, Beograd, 30. mart 2007. godine

¹⁵ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa predstavnikom civilnog društva, Beograd, 29. mart 2007.

¹⁶ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa osobljem Tužilaštva za ratne zločine, Beograd, 30. mart 2007. godine.

sponzorirala je (sa OEBS-om) posete srpskih novinara sudovima u Bosni i Hrvatskoj kao i mestima na kojima su se odigrali zločini. Portparol je učestvovao na većem broju panela u diskusijama koje je organizovao OEBS i pojavljivao se u programima domaćih televizijskih stanica. Kancelarija objavljuje časopis „Pravda u tranziciji“, koji se distribuira medijima, političarima i narodnim poslanicima¹⁷ i angažuje se u naporima za izmenu zakona kako bi se televizijskim kamerama omogućio pristup sudnici (videti dole).¹⁸

U pogledu svog glavnog cilja, da izmeni stav medija, kancelarija je imala izvesnog uspeha. U početku se tužilaštvo suočavalo sa napadima štampe koja je još uvek bila pod uticajima Miloševićeve ere. Slika koju su tada mediji predočavali javnosti zasnivala se na tome da su prevashodno Srbi bili žrtve i da nisu počinili ratne zločine. To se vremenom promenilo. Činjenica da se ljudi više ne okupljaju ispred prostorija Veća za ratne zločine da bi protestovali protiv suđenja smatra se sama po sebi pobedom kancelarije za odnose sa medijima.¹⁹

Mada je izveštavanje štampe o krivičnim postupcima bilo u razumnoj meri pozitivno, ono ipak nije bilo temeljno.²⁰ U decembru 2006. godine, u istraživanju javnog mnjenja sprovedenom po zahtevu OEBS-a i Beogradskog centra za ljudska prava, većina ispitanika je smatrala da bi javnost trebalo da bude bolje obavještena o suđenjima, pri čemu je 72 odsto naznačilo da je medijsko izveštavanje o domaćim krivičnim postupcima za ratne zločine u Srbiji nedovoljno.²¹ Mada se u izvesnoj meri znanje javnosti o suđenjima poboljšalo zahvaljujući naporima koje tužilaštvo i veće ulažu u edukaciju o ratnim zločinima direktno preko svojih internet prezentacija, još mnogo toga ostaje da se učini.²² Rezultati pomenutog istraživanja ukazali su da je 2006. godine javnost bila znatno više upoznata sa radom Tužilaštva za ratne zločine nego što je to bio

---

¹⁷ Prepiska *Human Rights Watch*-a putem elektronske pošte sa osobljem *outreach* kancelarije Tužilaštva za ratne zločine, 27. jun 2007. Za dodatne informacije o časopisu „Pravda u tranziciji“, videti http://www.pravdautranziciji.com/?change_lang=en (engleska verzija) i http://www.pravdautranziciji.com/?change_lang=sr (srpska verzija).

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Telefonski razgovor *Human Rights Watch*-a sa Ivanom Jovanovićem, pravnim savetnikom za pitanja ratnih zločina pri Misiji OEBS-a u Srbiji, 14. maj 2007; prepiska *Human Rights Watch*-a putem elektronske pošte sa Sonjom Prostran, sudijom opštinskog suda i bivšoj portparolki Veća za ratne zločine, 24. maj 2007. godine.

²¹ Istraživanje *Strategic Marketing*-a, „Javno mnjenje u Srbiji: Stavovi prema domaćem pravosuđu za ratne zločine i Haškom tribunalu“, decembar 2006. godine, http://www.osce.org/item/23518_sr.html (pregledano 18. juna 2007. godine), str. 19, 20.

²² Prepiska *Human Rights Watch*-a putem elektronske pošte sa Sonjom Prostran, 24. maj 2007. godine.

slučaj tokom prethodnih godina, ali je ipak samo polovina ispitanika smatrala da je makar „malo“ upoznata sa njegovim radom tužilaštva.²³

U tom pogledu, neki posmatrači su ispoljili svoje nezadovoljstvo što Tužilaštvo za ratne zločine ne izvlači pouke iz iskustva MKSJ-a i ne preduzima veće korake u cilju upoznavanja lokalnih zajednica sa svojim radom, kao što je to činio Specijalni sud za Sijera Leone.²⁴ Oni smatraju da Tužilaštvo nije uspeo da dopre do lokalnih zajednica radi edukacije stanovništva o radu Veća za ratne zločine. Nedostatak uspeha u dopiranjima do javnosti pokazao se i u razgovorima sa kandidatima za praksu u Veću za ratne zločine i MKSJ-u.²⁵ Inicijativa mladih za ljudska prava, uz podršku švajcarske vlade, sponzorisa je osmomesecnu praksu za srpske studente prava u okviru koje bi oni trebalo da provedu šest meseci u MKSJ-u u Hagu i dva meseca u Veću za ratne zločine u Beogradu radi sticanja praktičnog iskustva u oblasti međunarodnih i domaćih pravnih normi vezanih za ratne zločine.²⁶ Većina prijavljenih kandidata (uprkos tome što su verovatno bili zainteresovani za te slučajeve) je malo znala o radu Veća za ratne zločine; neki čak nisu mogli da navedu nijedan od njegovih predmeta.²⁷ Sta više, rezultati decembarskog istraživanja pokazali su da većina ispitanika (59 odsto) nije bila u stanju da navede nijedan predmet vezan za ratne zločine pred domaćim sudovima (doduše, ova brojka predstavlja napredak u odnosu na prethodne godine), uprkos činjenici da su neki slučajevi prilično ozloglašeni, posebno „Škorpion“ i „Ovčara“.²⁸ Ograničeni domet aktivnosti kancelarije za odnose sa javnošću Tužilaštva za ratne zločine je možda delom posledica činjenice da nema dovoljno osoblja, a možda i toga što je veće kao prioritet odredilo edukaciju medija o ratnim zločinima umesto stavljanja težišta na odnose sa lokalnim zajednicama kao i zbog toga što su mediji posvetili ograničenu pažnju postupcima pred Većem za ratne zločine.

---

²³ Istraživanje *Strategic Marketing*-a, „Javno mnjenje u Srbiji“, str. 13, 14.

²⁴ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa predstavnikom civilnog društva, Beograd, 29. mart 2007. godine. Za dodatne informacije o *outreach* programu Specijalnog suda za Sijera Leone, videti *Human Rights Watch, Pravda u pokretu: Sudska faza rada Specijalnog suda za Sijera Leone*, tom 17, br. 14(A), novembar 2005., <http://hrw.org/reports/2005/sierraleone1105/>, str. 28-29.

²⁵ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa predstavnikom civilnog društva i osobljem MKSJ-a, Beograd, 29. mart 2007. godine.

²⁶ „Dodeljene stipendije za praksu u MKSJ-u i srpskom Veću za ratne zločine i Tužilaštvu“, saopštenje za štampu Inicijative mladih za ljudska prava, 4. maj 2007., <http://www.yi.org.yu/english/PressReleases/2007/Html/SCHOLARSHIPS%20GRANTED%20FOR%20INTERNSHIPS%20AT%20THE%20ICTY.php> (pregledano 18. juna 2007.).

²⁷ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa predstavnikom civilnog društva i članom osoblja MKSJ-a, Beograd, 29. mart 2007. godine.

²⁸ Istraživanje *Strategic Marketing*-a, „Javno mnjenje u Srbiji“, str. 15.

Televizijski prenos krivičnih postupaka

Kako bi se maksimalno povećao njihov uticaj, krivične postupke bi trebalo učiniti što dostupnijim široj javnosti. Televizijski snimci bi bili jedan od najboljih načina da se javnost upozna sa aktivnostima Veća za ratne zločine. Istraživanje javnog mnjenja iz decembra 2006. godine, koje su naručili OEBS i Beogradski centar za ljudska prava, pokazuje da 71 odsto ljudi navodi elektronske medije—uglavnom televiziju—kao glavni izvor informacija o suđenjima za ratne zločine.²⁹ Međutim, strogi propisi kojima se zabranjuju kamere u sudnici su, do sada, onemogućili snimanje krivičnih postupaka. Prema važećem zakonu, predsednik Vrhovnog suda i sve strane u postupku moraju dati saglasnost za prisustvo kamera pre nego što im se omogući pristup sudnici. Međutim, sudije i tužioci nisu voljni da se pojave pred kamerama,³⁰ a pribavljanje saglasnosti od strana u postupku se do sada pokazalo kao nepremostiva prepreka za snimanje krivičnih postupaka. Mediji do danas nisu snimali nijedno suđenje.

Da bi se rešio ovaj problem, radna grupa, u čijem je sastavu i predsednik Okružnog suda, izradila je novi nacrt zakona kako bi se olakšao pristup kamerama sudnici. Nije jasno da li će se krivični postupci prenositi direktno, sa zakašnjenjem ili bi se montirani snimak emitovao naknadno, ali bi svakako, uz saglasnost sudija u postupku, snimanje bilo dozvoljeno. Nacrt zakona se još uvek nalazi u Ministarstvu pravde i čeka na red za raspravu u Narodnoj skupštini nakon brojnih drugih hitnih pitanja, tako da bi se moglo dogoditi da još duže vreme ne bude usvojen.

Nedostatak političke i javne podrške

Tužilac za ratne zločine i njegovo osoblje su bili izloženi različitim oblicima šikaniranja i ometanja od trenutka osnivanja tužilaštva. Na samom početku, tadašnji ministar pravde je pokušao da iskoristi postojanje Veća za ratne zločine i utiče na rad tužilaštva vršeći pritisak na tužioca da podigne optužnicu protiv osumnjičenih za kojima je MKSJ izdao poternicu kako bi se izbeglo izručenje tih osumnjičenih Hagu.³¹ Članovi Srpske radikalne stranke, tvrdokorne nacionalističke partije čiji je lider trenutno na optuženičkoj klupi u Hagu zbog

---

²⁹ Ibid., str. 21. Samo 39 odsto je navelo štampane medije kao izvor informacija o suđenjima za ratne zločine.

³⁰ Razgovor Human Rights Watch-a sa zvaničnikom Veća za ratne zločine, Beograd, 30. maj 2007.

³¹ Telefonski razgovor Human Rights Watch-a sa Ivan Jovanovic, 14. maj 2007.

ratnih zločina, govorili su protiv tužioca za ratne zločine u parlamentu. On je izložen fizičkim i verbalnim napadima i navodno je dobio preteće pozive preko svog mobilnog telefona. Automobili zamenika tužioca su bivali oštećeni a i oni sami su doživeli da im se upućuju pretnje i preteći telefonski pozivi. Sudije u predmetima vezanim za ratne zločine su takođe bile izložene pretnjama i napadima. Neprijateljski stav prema osoblju suda se ispoljava u medijima.

Mada tužilaštvo veruje da ima punu podršku srpskog predsednika Borisa Tadića kao i podršku premijera Vojislava Koštunice, ta podrška se ne izražava uvek javno.³² Neki veruju da Koštunica nije voljan iz političkih razloga da izrazi javno svoju podršku Veću za ratne zločine jer njegova stranka ima nacionalistički profil.³³ S druge strane, Koštuničina javna podrška bi ponekad bila od velike pomoći, pogotovo kada Tužilaštvo za ratne zločine krivično goni pripadnike policije. Politička podrška je od suštinske važnosti kako za promenu odnosa prema sudu tako i za krajnji uspeh ovih krivičnih postupaka.³⁴

Spoljna saradnja

Saradnja sa Bosnom i Hrvatskom

Jedan od najvećih izazova za srpske tužioce je prevazilaženje prepreka koje se javljaju pri istragama u drugim zemljama na mestima gde se zločin odigrao. Činjenica da su se zločini odigrali pre više godina je takođe problematična. Dodatne komplikacije se javljaju i usled razlika koje postoje između bosanskog, hrvatskog i srpskog pravosudnog sistema. Na primer, u Bosni više nema sistema u kome se koriste istražne sudije, ali u Hrvatskoj i Srbiji on i dalje postoji. (U sistemima koji imaju istražne sudije, sudstvo ima aktivniju ulogu u istragama i prikuplja dokaze protiv osumnjičenih pre nego što se donese odluka da li da se slučaj iznese pred sud.) Stoga, nije čak jednostavno ni utvrditi s kim tačno u svakoj od država treba sklopiti sporazum o saradnji. Ustavne i zakonske zabrane izručenja sopstvenih državljana postoje u sve tri zemlje.³⁵ Uprkos tome, ostvaren je ogroman napredak u ovoj oblasti u proteklih nekoliko godina.

---

³² Razgovor Human Rights Watch-a sa osobljem Tužilaštva za ratne zločine, Beograd, 30. mart 2007. godine.

³³ Ibid.

³⁴ Rezultati decembarskog istraživanja javnog mnjenja iz 2006. godine pokazuju da javnost pre očekuje od političara nego od drugih, uključujući tu i novinare i svedoke, da iznesu javno neprijatne istine o ratnim zločinima. Istraživanje *Strategic Marketing-a*, „Javno mnjenje u Srbiji“, str. 22.

³⁵ U Hrvatskoj postoji ustavna zabrana takvih izručenja, a u Bosni i Srbiji su izručenja sopstvenih državljana zabranjena njihovim zakonima o krivičnom postupku.

Zahvaljujući dobroj volji na sve tri strane, saradnja se dramatično poboljšala između Srbije, Bosne i Hrvatske.³⁶ OEBS i američka vlada su organizovali brojne regionalne konferencije kako bi doprinele međusobnoj saradnji. Fond za humanitarno pravo je takođe organizovao skupove tužilaca iz ovih zemalja. Trenutno postoje regionalni sporazumi o saradnji u krivičnim stvarima između Bosne, Hrvatske, Srbije i Crne Gore, a na snazi su i bilateralni sporazumi između tužilaca iz Srbije, Hrvatske i Bosne.³⁷ Memorandum o razumevanju sa Hrvatskom omogućava Srbiji i Hrvatskoj da razmenjuju dokaze u predmetima u kojima se osumnjičeni ne može izručiti, što omogućava pokretanje domaćeg krivičnog postupka i sprečava da optuženi izbegne pravdu.³⁸ Memorandum o razumevanju između Bosne i Srbije omogućava tužilaštvima da razmenjuju informacije i dokaze u ranoj fazi istrage pre nego što se predmet uputi istražnom sudiji.³⁹ Najveća korist ovih memoranduma je u tome što omogućavaju razmenu informacija na nezvaničnoj osnovi bez potrebe da se prolazi kroz duge pravne procedure koje saradnja između vlada često iziskuje.⁴⁰

Srbija i Hrvatska su uspešno sarađivale u istrazi vezanoj za predmet Ovčara u Hrvatskoj. Trenutno je u toku zajednička istraga u Zvorniku, u Bosni. Zahvaljujući uspešnim sastancima između Tužilaštva za ratne zločine i kantonalnog tužioca iz Tuzle, u Bosni, bosansko tužilaštvo je bilo u mogućnosti da pomogne u obezbeđivanju svedoka za slučaj Zvornik, čime je faktički omogućeno pokretanje istrage o ubistvu 700 Bosanaca u Tehničko-školskom centru u Zvorniku. Druge zajedničke istrage su u toku, a sada postoji i redovan kontakt i saradnja između bosanskih i srpskih tužilaštava za ratne zločine.⁴¹ Osoblje bosanskog tužilaštva nije naišlo na prepreke u razmeni informacija sa Srbijom.⁴² Ovakve zajedničke

---

³⁶ Telefonski razgovor Human Rights Watch-a sa zastupnikom Tužilaštva Bosne i Hercegovine, 23. maj 2007. godine.

³⁷ Javno tužilaštvo Republike Srpske i Tužilaštvo za ratne zločine su zaključili memorandum o sporazumu za uspostavljanje i unapređivanje saradnje radi suzbijanja svih oblika teških krivičnih dela sa Državnim tužilaštvom Hrvatske 5. februara 2005. godine. Identičan memorandum je zaključen sa Tužilaštvom Bosne i Hercegovine 1. aprila 2005. godine. Srbija, Crna Gora, Hrvatska i Bosna su sve pristupile Evropskoj konvenciji o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim pitanjima kao i drugim evropskim konvencijama o pružanju pravne pomoći u međunarodnom krivičnom pravu i ekstradiciji.

³⁸ Telefonski razgovor Human Rights Watch-a sa Ivanom Jovanovićem, 14. maj 2007. godine.

³⁹ Razgovor Human Rights Watch-a sa Natašom Kandić, Njujork, 11. jun 2007. Videti takođe internet prezentaciju Tužilaštva Bosne i Hercegovine, <http://www.tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadržaj&kat=5&jezik=e> (pregledano 18. juna 2007.).

⁴⁰ Prepiska *Human Rights Watch*-a putem elektronske pošte Sonjom Prostran, 24. maj 2007. godine; telefonski razgovor Human Rights Watch-a sa zastupnikom Tužilaštva Bosne i Hercegovine, 23. maj 2007. godine.

⁴¹ Telefonski razgovor *Human Rights Watch*-a sa zastupnikom Tužilaštva Bosne i Hercegovine, 23. maj 2007. godine.

⁴² Telefonski razgovor Human Rights Watch-a sa osobljem Tužilaštva Bosne i Hercegovine, 24. maj 2007. godine.

istrage su od suštinske važnosti za uspešno krivično gonjenje odgovornih za ratne zločine.

Uspešna saradnja je donekle iznenadila strane posmatrače, s obzirom na osetljivu prirodu počinjenih zločina.⁴³ To je dovelo i do drugih pozitivnih efekata, poput saradnje između tužilaca u vezi svih teških krivičnih dela, a ne samo ratnih zločina. Dodatna saradnja je očigledna u policijskim stvarima vezanim za trgovinu ljudima i organizovani kriminal, kao i između ministara pravde dve države.

Iako je ostvaren značajan napredak u saradnji sa Hrvatskom i Bosnom, još uvek postoje izvesni problemi. Prvo, saradnja će biti ograničena sve dok su u sve tri zemlje na snazi ustavne ili zakonske zabrane izručenja sopstvenih državljana.. Kao što je pomenuto gore, svaka od tri države ima zabranu izručenja sopstvenih državljana. Međutim, tužioci u Hrvatskoj i Bosni sprovode istrage o ratnim zločinima na teritoriji pod svojom jurisdikcijom čak i ako se osumnjičeni više ne nalazi na toj teritoriji. Ukoliko bi se desilo da predmetom počne da se bavi i zemlja u kojoj osumnjičeni boravi ishod bi bio da se neki zločini istražuju dva puta – po jednom u obe zemlje. To se ne može u potpunosti izbeći. Ulažu se sve veći naponi da se izbegnu dupliranja u istragama, ali će proteći još neko vreme pre nego što svaka od zemalja bude smatrala da može ustupiti istragu drugoj državi.⁴⁴ U slučaju Bosne, zakon ne dopušta prenos predmeta u kome delo za koje je lice optuženo povlači za sobom maksimalnu kaznu manju od 10 godina zatvora.⁴⁵ Bosanski tužilac je pod velikim pritiskom udruženja žrtava da se postupci vode u zemlji gde su se zločini i dogodili. Bosanske žrtve su još uvek nevoljne da putuju u Beograd radi davanja iskaza jer strahuju za svoju bezbednost a i ne veruju sudu u Beogradu. Pošto su zločini počinjeni u Bosni, ustupanje predmeta Beogradu se smatra nečim što „politički teško može proći“ i što je „nerealno“.⁴⁶ To je još više slučaj nakon odluke u predmetu „Škorpion“ (o kome je gore govoreno), koja bi mogla predstavljati ozbiljan udarac sveobuhvatnijim sporazumima o saradnji i naporima da se žrtve navedu da svedoče u Beogradu. Ako se, međutim, drugi krivični postupci u Beogradu

---

⁴³ Razgovor Human Rights Watch-a sa Ivanom Jovanovićem, Beograd, 30. mart 2007. godine.

⁴⁴ Telefonski razgovor Human Rights Watch-a sa Ivanom Jovanovićem, 14. maj 2007. godine.

⁴⁵ Videti Human Rights Watch, „Sužavanje prostora nekažnjavanja: Sudski postupci pred Većem za ratne zločine u Bosni i Hercegovini“, tom 19, br. 1(D), februar, <http://hrw.org/reports/2007/ij0207/>, str. 18-19.

⁴⁶ Razgovor Human Rights Watch-a sa zvaničnikom američke vlade, Beograd, 30. mart 2007.; telefonski razgovor Human Rights Watch-a osobljem Tužilaštva Bosne i Hercegovine, 24. maj 2007. godine.

sprovedu uspješnije i ako se svedoci upoznaju sa merama zaštite svedoka koje su na snazi u Srbiji, njihov otpor svedočenju u Beogradu bi mogao vremenom oslabiti. Ljudi bi takođe trebalo da shvate da se ti predmeti možda neće ni krivično goniti bez njihovog prenosa sudu u Beogradu, osim ukoliko se ne izmene zakoni o ekstradiciji.

Još jedna potencijalna prepreka saradnji se pojavila nedavno kada je Visoki sudski i tužilački savet Bosne i Hercegovine poništio sporazum o saradnji između tužilaštva u Tuzli i Veća za ratne zločine u Srbiji, jer ga taj savet nije odobrio pre stupanja na snagu.⁴⁷ Visoki sudski i tužilački savet je nezavisno telo čiji je zadatak da nadzire sudske i tužilačke poslove. Pre ove odluke, Veće za ratne zločine Srbije i kantonalno tužilaštvo u Tuzli su uspešno sarađivali u istrazi u predmetu Zvornik. Nejasno je kako će ova odluka uticati na buduću saradnju.

Konačno, ove tri zemlje nemaju iste standarde niti metode za prikupljanje i čuvanje dokaza. Stoga, dokazi u nekim predmetima iz jedne zemlje se ne mogu upotrebiti u drugoj. Uspostavljanje standardnog protokola za prikupljanje, čuvanje i prenos informacija u okviru koga bi se uzele u obzir različite prakse u ove tri zemlje olakšao bi proces razmene dokaznog materijala.⁴⁸ Nastavak tesne saradnje između tužilaca i policija u Bosni, Hrvatskoj i Srbiji je neophodan za dalji napredak.

Saradnja sa međunarodnim i domaćim institucijama na Kosovu

Manji uspeh je ostvaren u saradnji sa međunarodnim i domaćim institucijama na Kosovu. Pravosudna saradnja sa Kosovom u vezi sa ratnim zločinima je osetljivo i složeno pitanje. Srbija smatra Kosovo integralnim delom svoje teritorije. Njene snage su se povukle sa te teritorije 1999. godine tek nakon NATO bombardovanja. Srbija se snažno protivi aktuelnom predlogu Ujedinjenih nacija (UN) da se pokrajini dâ uslovna nezavisnost.

Privremena administracija Misije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK), uspostavljena nakon oružanog sukoba i NATO bombardovanja, se suočila sa pravosudnim sistemom u raspadu i potrebom da se brzo uspostavi funkcionalno

---

⁴⁷ Telefonski razgovor *Human Rights Watch*-a sa zastupnikom Tužilaštva Bosne i Hercegovine, 23. maj 2007.; razgovor *Human Rights Watch*-a sa Natašom Kandić, Njujork, 11. jun 2007. godine.

⁴⁸ Telefonski razgovor *Human Rights Watch*-a sa članom osoblja Tužilaštva Bosne i Hercegovine, 24. maj 2007. godine.

sudstvo.⁴⁹ Pošto su prvobitni pokušaji da se imenuju domaće sudije izazvali zabrinutost u pogledu njihove pristrasnosti i profesionalizma, UNMIK je usvojio propis o sudskim većima koja većinom čine međunarodne sudije „ako se utvrdi da je takvo sudsko veće neophodno da bi se obezbedila nezavisnost i nepristrasnost sudstva ili pravilno deljenje pravde“.⁵⁰ Od stupanja na snagu ove uredbe, sve optužnice za ratne zločine su podigli međunarodni tužioci, a postupci su održani pred sudovima u čijim su većima većinu činile međunarodne sudije.⁵¹ Uprkos tome što su brojne istrage obavljene, na Kosovu je vrlo malo postupaka sprovedeno u vezi sa ratnim zločinima, i gotovo da ni u jednom od ovih slučajeva žrtva nije bila iz manjinskih zajednica,⁵² iako su Srbi, Romi, Aškalije i pripadnici dugih nealbanskih zajednica takođe bili žrtve tokom oružanog sukoba na Kosovu.⁵³ U većini ovih predmeta—gde su optuženi bili Srbi—sudska veća su činile domaće sudije, i te postupke karakterišu ozbiljne greške. U žalbenim i obnovljenim sudskim postupcima pred većima koja prevashodno čine međunarodne sudije, skoro je uvek konačni ishod bio oslobađanje ili presuda za lakša krivična dela.⁵⁴

Saradnju između kosovskog Odeljenja za pravosuđe i srpskog Tužilaštva za ratne zločine otežava čitav niz komplikacija. Najpre, postoji suštinski spor oko nadležnosti. Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija kojom je ustanovljen UNMIK tom telu je dato ovlašćenje da uspostavi privremenu administraciju sa priličnom autonomijom.⁵⁵ I Srbija i UNMIK tvrde da imaju nadležnost nad zločinima počinjenim na Kosovu.

Iz praktičnih razloga, UNMIK neće tražiti prebacivanje Srba na Kosovo radi suđenja. Zbog bezbednosti svedoka na takvim suđenjima, UNMIK priznaje da je sigurnije održavati sudske procese u Beogradu i smanjiti izloženost svedoka riziku na lokalnom nivou. UNMIK, međutim, ima prigovor na suđenja kosovskim

---

⁴⁹ Za dodatne informacije o krivičnom pravosudnom sistemu na Kosovu, videti *Human Rights Watch*, „Nije na dnevnom redu: Kontinuirani neuspeh u rešavanju problema odgovornosti na Kosovu posle martovskih događanja 2004. godine“, tom. 18, br. 4(D), maj 2006, <http://hrw.org/reports/2006/kosovo0506/>.

⁵⁰ Videti UNMIK-ovu uredbu br. 2000/64, „O imenovanju međunarodnih sudija i tužilaca i/ili promeni mesta suđenja“, 15. decembar 2000., <http://www.unmikonline.org/regulations/2000/reg64-00.htm> (pregledano 18. juna 2007.).

⁵¹ Misija OEBS-a na Kosovu, Odeljenje za praćenje pravnih sistema, „Kosovska suđenja za ratne zločine: Pregled“, septembar 2002., <http://www.osce.org/item/1038.html> (pregledano 18. juna 2007.), str. 11.

⁵² *Human Rights Watch*, „Nije na dnevnom redu“, str. 21.

⁵³ *Human Rights Watch*, „Po naređenju: Ratni zločini na Kosovu“ (Njujork: *Human Rights Watch*, 2001), <http://www.hrw.org/reports/2001/kosovo/>.

⁵⁴ *Human Rights Watch*, „Nije na dnevnom redu“, str. 19.

⁵⁵ Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, Rezolucija 1244 (1999), S/RES/1244 (1999).

Albancima u Beogradu za zločine počinjene na Kosovu. Pošto UNMIK smatra da ima ekskluzivnu jurisdikciju nad ovim slučajevima, on uglavnom odbija da sarađuje sa srpskim tužiocem za ratne zločine u sprovođenju tih istragama.

Može se učiniti izuzetak kada to iziskuju interesi odbrane. Slučaj Antona Lekaja je primer za to. Lekaj je kosovski Albanac koji je uhapšen u Crnoj Gori i optužen za zločine počinjene nad Romima na Kosovu. U tom predmetu, odbrana je tražila da se svedoci saslušaju na Kosovu. UNMIK je načinio izuzetak jer je smatrao da bi prava odbrane bila narušena bez njihove saradnje. Po prerađenom poslovniku UNMIK-u je omogućeno da sarađuje pod ograničenim okolnostima radi zaštite prava optuženog.⁵⁶

Međutim, kada su sudije Veća za ratne zločine došle na Kosovo da bi uzele izjavu od svedoka odbrane, oni su takođe insistirali da razgovaraju sa roditeljima žrtava. S obzirom da to nije bilo najavljeno, a i imajući u vidu da je bilo u suprotnosti sa UNMIK-ovim razlogom da pristane na saradnju, UNMIK je odlučio da ne dozvoli da se ti svedoci saslušaju na Kosovu.⁵⁷ Uprkos ovom iskustvu, UNMIK je nedavno pristao da omogući saslušanje svedoka odbrane u drugom predmetu.⁵⁸

Još jedna stvar koja otežava saradnju je više tehničko pravne prirode: s obzirom na neizvesnost oko konačnog statusa Kosova, teško je sklapati sporazume o saradnji. Ne postoji pravni okvir koji bi obezbedio smernice za saradnju u ovim okolnostima. Jedini sporazum između dva pravosudna sistema se odnosi na transfer kosovskih Albanaca zatočenih u Srbiji radi služenja kazni na Kosovu. Čak ni pitanje nadležnosti, koje tumači Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, nije nešto što bi se moglo razrešiti na sudu.

Nijedna strana ne smatra da je ova druga kooperativna. U Beogradu, Tužilaštvo za ratne zločine nije zadovoljno UNMIK-ovim Odeljenjem za pravosuđe. Tužilaštvo je frustrirano time što UNMIK nije agresivniji u krivičnom gonjenju

---

⁵⁶ Telefonski razgovor *Human Rights Watch*-a sa zvaničnikom UNMIK-ovog Odeljenja za pravosuđe, 24. maj 2007. godine.

⁵⁷ Ibid. Tužilaštvo za ratne zločine iz Beograda osporava ovo i tvrdi da je obavestio UNMIK o tim svedocima. Prepiska *Human Rights Watch*-a putem elektronske pošte sa *outreach* osobljem Tužilaštva za ratne zločine, 27. jun 2007.

⁵⁸ Telefonski razgovor *Human Rights Watch*-a sa zvaničnikom UNMIK-ovog Odeljenja za pravosuđe, 24. maj 2007. godine.

etničkih albanaca počinio zločin.⁵⁹ Iako srpsko Tužilaštvo za ratne zločine veruje da je UNMIK-u dostavilo mnogo dokaza u makar jednom ozbiljnom slučaju (gde se na fotografijama vide počinio i obezglavljene žrtve), UNMIK tek treba da započne procesuiranje tog predmeta. Prema rečima jednog zvaničnika iz UNMIK-ovog Odeljenja za pravosuđe, UNMIK istražuje taj slučaj, ali do sada nije bio u stanju da otkrije posmrtno ostatke žrtava, niti identitete počinilaca zločina.⁶⁰ UNMIK-ove istrage su takođe otežavane čestim rotacijama međunarodne policije i opštim nedostatkom iskustva policije u sprovođenju istraga za ovu vrstu krivičnih dela.⁶¹ Prema rečima osoblja srpskog Tužilaštva za ratne zločine, UNMIK-ovo negonjenje kosovskih Albanaca za ratne zločine počinjene nad Srbima izazvalo je snažnu reakciju u Srbiji protiv pokušaja tužilaštva da krivično goni srpske policajce za ratne zločine počinjene na Kosovu.⁶²

Ipak, ima naznaka da će se saradnja možda popraviti. UNMIK-ovo Odeljenje za pravosuđe je zatražilo odobrenje od specijalnog predstavnika generalnog sekretara da se prenese slučaj u kome je osumnjičeni etnički Srbin Veću za ratne zločine u Srbiji. Još je značajnije to što je srpsko Veće za ratne zločine odobrilo zahtev UNMIK-a da sprovede istragu u vezi potencijalne masovne grobnice koja sadrži ostatke kosovskih Albanaca otežanih za vreme sukoba. Grobnica se nalazi u administrativnoj zoni između Kosova i Srbije. UNMIK smatra činjenicu što je Srbija dala saglasnost za istragu veoma pozitivnim razvojem događaja.⁶³

Mada, neki predstavnici civilnog društva u Srbiji tvrde da saradnju blokira tužiočeva nespremnost da prizna Kosovo kao zaseban entitet.⁶⁴ Tužilaštvo za ratne zločine tvrdi da to nije problem, te da tužilaštvo pokušava da sarađuje sa institucijama na Kosovu.⁶⁵ Portparol je izjavio da „bez obzira na ishod procesa o statusu Kosova, postoji potreba da pravda bude zadovoljena“, i dodao da će se tužilaštvo prilagoditi i koordinirati svoje napore sa vlastima na Kosovu.⁶⁶ OEBS trenutno čini napore da olakša kontakte između tužilaštva i kosovskog pravosuđa.

---

⁵⁹ *Human Rights Watch*, „Nije na dnevnom redu“, str. 18.

⁶⁰ Telefonski razgovor *Human Rights Watch*-a sa zvaničnikom UNMIK-ovog Odeljenja za pravosuđe, 24. maj 2007. godine.

⁶¹ Ibid.

⁶² Razgovor *Human Rights Watch*-a sa osobljem Tužilaštva za ratne zločine, Beograd, 30. mart 2007. godine.

⁶³ Telefonski razgovor *Human Rights Watch*-a sa zvaničnikom UNMIK-ovog odeljenja za pravosuđe, 24. maj 2007. godine.

⁶⁴ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa predstavnikom civilnog društva, Beograd, 29. mart 2007. godine.

⁶⁵ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa osobljem Tužilaštva za ratne zločine, Beograd, 30. mart 2007. godine.

⁶⁶ Ibid.

Međutim, ukoliko u nekom trenutku Narodna skupština Republike Srbije zabrani vladi da prizna nezavisnost Kosova, to bi moglo stvoriti dodatne prepreke saradnji sa Kosovom. U novom srpskom Ustavu, koji je usvojio parlament, potvrđuje se da je Kosovo integralni deo Srbije.⁶⁷ Kada se status Kosova jednom bude rešio, možda će, na duže staze, biti lakše organizovati tehničku stranu međusobne saradnje. Štaviše, buduća kosovska vlada će možda biti spremnija da sarađuje nakon što se reši pitanje statusa.

Izlazna strategija MKSJ-a

Da bi postigao svoj cilj i priveo kraju suđenja do 2009. godine, MKSJ je razvio izlaznu strategiju na osnovu koje je planirano da se predmeti, u kojima su optuženi na srednjim i nižim položajima, prenesu kompetentnim domaćim jurisdikcijama.⁶⁸ Strategija podrazumeva sve intenzivniju saradnju sa domaćim sudovima u okviru napora da se ojača njihova sposobnost za procesuiranje tih predmeta.

Kako bi se olakšalo sprovođenje izlazne strategije, MKSJ je izmenio svoj pravilnik da bi omogućio prenos predmeta drugim jurisdikcijama. Pravilo 11bis MKSJ-a, dopušta MKSJ-u da prenese predmet u fazi nakon potvrđivanja optužnice, ali pre početka suđenja, državi na čijoj teritoriji su se navodni zločini odigrali, državi gde je optuženi uhapšen, ili državi „koja ima nadležnost, i koja je spremna i adekvatno pripremljena da prihvati takav predmet“. Pri donošenju odluke o ustupanju predmeta, sudsko veće MKSJ-a mora razmotriti težinu počinjenih zločina i nivo odgovornosti optuženog. Sud se takođe mora uveriti da će optuženi imati pravično suđenje u državi kojoj se taj predmet bude ustupio.

U početku su neke vlade smatrale da će novi srpski sud biti važan deo izlazne strategije MKSJ-a, te da će MKSJ preneti veći broj predmeta u Srbiju.⁶⁹ To se do sada nije desilo. Praktično će mali broj predmeta biti prenet u Srbiju po osnovu Pravila 11bis. To je delom zbog toga što su preostali slučajevi protiv srpskih

---

⁶⁷ Ustav Republike Srbije, usvojen 10. novembra 2006. godine, preambula, članovi 114, 182.

⁶⁸ Videti Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, Izjava Predsednika Saveta bezbednosti, 23. jul 2002. godine S/PRST/2002/21; Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, Rezolucija 1503 (2003), S/RES/1503 (2003); videti takođe „Pismo, datirano 29. maja 2006., od predsednika Međunarodnog tribunala za krivično gonjenje lica odgovornih za ozbiljna kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjenih na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine, i adresirano na Predsednika Saveta bezbednosti“, Aneks I, U.N. Doc. S/2006/353, 31. maj 2006., stavovi 37, 49.

⁶⁹ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa predstavnikom američke vlade, Beograd, 30. mart 2007. godine.

optuženika isuviše važni da bi se prepustili domaćim sudovima.⁷⁰ Do danas je samo jedan slučaj, slučaj protiv Vladimir Kovačevića, ustupljen Veću za ratne zločine shodno Pravilu 11bis. Kovačeviću je bilo omogućeno da privremeno ode u Srbiju 2004. godine kada je tribunal utvrdio da on nije bio u stanju da podnese suđenje. 28. marta 2007. godine, zalbeno veće MKSJ-a je podržalo odluku sudskog veća da je Srbija u mogućnosti da prati njegovo zdravstveno stanje i sprovede postupak protiv njega ukoliko se bude oporavio i bio u stanju da mu se sudi.⁷¹ Ovo će verovatno biti jedini predmet ustupljen Srbiji po osnovu Pravila 11bis.

Saradnja sa MKSJ-om je bila značajnija u pogledu razmene informacija. Dostavljanje istražnog materijala od strane MKSJ-a je u velikoj meri pomoglo tužiocu u Beogradu da pripremi predmete poput slučaja Zvornik. MKSJ je takođe pružio značajnu pomoć u predmetu Suva Reka (Kosovo), prvi slučaj u koji su umešani pripadnici srpskog Ministarstva unutrašnjih poslova. Bivše i sadašnje osoblje MKSJ-a je angažovano da olakša kontakte sa svedocima etničke albanske pripadnosti u predmetima koji se odnose na zločine počinjene na Kosovu, a koje MKSJ ustupa Srbiji.⁷² Bez te pomoći, iz gore navedenih razloga, srpskim tužiocima bi bilo teško da ubede svedoke da sarađuju. Zbog teškoća sa kojima se tužilac za ratne zločine suočava prilikom sprovođenja istraga kao i u pogledu dobijanja finansijske pomoći, o čemu će više biti objašnjeno kasnije, pomoć koju tužilaštvo prima od MKSJ-a je od velikog značaja.

Uopšte uzev, saradnja Veća za ratne zločine sa MKSJ-om je veoma dobra. Memorandum o razumevanju između Tužilaštva MKSJ-a i Tužilaštva za ratne zločine u Srbiji iz 2006. godine omogućio je srpskim tužiocima za ratne zločine pristup bazi podataka MKSJ-a.⁷³ To može biti izuzetno važan resurs, mada jezička barijera može ograničiti njegovu korist obzirom da tužilac i njegovi zamenci ne govore dobro engleski jezik.⁷⁴ Takođe, tužilaštvo ima samo jednog

---

⁷⁰ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa zvaničnikom Veća za ratne zločine, Beograd, 30. mart 2007. godine.

⁷¹ *Tužilac protiv Vladimira Kovačevića*, MKSJ, Predmet br. IT-01-42/2, Odluka po žalbi protiv odluke o ustupanju predmeta shodno Pravilu 11bis, 28. mart 2007., <http://www.un.org/icty/kovacevic-v/appeal/decision/070328.pdf> (pregledano 18. juna 2007.). Osoblje Tužilaštva za ratne zločine je izjavilo da kako namerava da ustanovi da li je Kovačević isuviše bolestan da bi podneo suđenje. Plan je da ga smeste u instituciju ili da se pojavi na suđenju, ali svakako tvrde da neće ostati na slobodi.

⁷² Razgovor *Human Rights Watch*-a sa Ivanom Jovanovićem, 30. mart 2007. godine.

⁷³ „Memorandum o razumevanju u vezi sa pristupom dokumentima elektronskim putem između Tužilaštva MKSJ-a i Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije“, odštampano u Centru za tranzicione procese (Beograd), *Pravda u tranziciji*, septembar 2006. (specijalno izdanje), str. 152-53.

⁷⁴ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa Ivanom Jovanovićem, Beograd, 30. mart 2007. godine.

pravnog saradnika (mladog pravnika koji pomaže u krivičnom gonjenju, ali se ne pojavljuje na sudu) koji je u stanju da pregleda materijal, što znatno usporava rad.⁷⁵

Mada tužilac može pokretati postupke na osnovu dokaza koje je prikupio MKSJ, nejasno je u kojoj će meri ti dokazi moći da se koriste na sudu u predmetima koji nisu preneti po osnovu Pravila 11*bis*.⁷⁶ Izmenjeni zakon kojim je osnovano Veće za ratne zločine eksplicitno dopušta korišćenje dokaza MKSJ-a u postupcima po predmetima koji su preneti nakon potvrde optužnice shodno Pravilu 11*bis* (iz tog razloga, tužilaštvo je bilo uvereno da će biti u stanju da procesuiraju te predmete jer nije potrebno sprovoditi dodatnu istragu).⁷⁷ Takođe je moguće da će dokazi MKSJ-a biti dopušteni na sudu ukoliko se do njih ne može doći na drugi način. Na primer, skladno mogućnostima za njihovu proveru nedostupni svedoci, iskazi veštaka i forenzičara, kao i materijalni dokazi bi se mogli smatrati prihvatljivim. Do sada su iskazi svedoka MKSJ-a korišćeni u ograničene svrhe radi provere verodostojnosti iskaza svedoka. Na kraju krajeva, prihvatljivost će zavisiti od stava sudija koje donose odluku, među kojima su neki liberalniji od drugih.

Najzad, u vezi izlazne strategije MKSJ-a, u regionu se raspravljalo o mogućem osnivanju regionalnog suda koji bi preuzeo slučajeve MKSJ-a nakon njegovog zatvaranja.⁷⁸ To je bila ideja glavnog bosanskog tužioca, koju podržava i srpski tužilac. Taj sud bi preuzeo rad MKSJ-a, a sastojao bi se od sudija iz čitavog regiona. Ukoliko bi se osnovao, verovatno bi mu bilo sedište u Sarajevu. Ipak, nema naznaka da je ovaj koncept dobio bilo čiju ozbiljniju podršku, uključujući i međunarodnu zajednicu, i u svakom slučaju ne umanjuje obavezu Srbije da podrži rad Veća za ratne zločine kao i da na drugi način ispuni svoje obaveze u pogledu sprovođenja istrage i krivičnog gonjenja odgovornih za ratne zločine.

Budžet

Potrebe istraga o ratnim zločinima se razlikuju od onih kod običnih krivičnih dela. Posebna razlika je u tome što, istražitelji moraju putovati da bi prikupili dokaze na

---

⁷⁵ Do nedavno je bilo dva pravna saradnika; drugi pravni saradnik će biti zaposlen ako budžet za 2007. godinu to omogući.

⁷⁶ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa zvaničnikom Veća za ratne zločine, Beograd, 30. mart 2007. godine.

⁷⁷ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa osobljem Tužilaštva za ratne zločine, Beograd, 30. mart 2007. godine.

⁷⁸ Razgovori *Human Rights Watch*-a sa osobljem Veća za ratne zločine i Ivanom Jovanovićem, pravnim savetnikom za ratne zločine, Misija OEBS-a u Srbiji, Beograd, 30. mart 2007. godine.

mestima na kojima su se odigrali zločini u Hrvatskoj, Bosni i na Kosovu. Pri formiranju inicijalnog budžeta nije uzeta u obzir potreba za sprovođenjem istraga izvan Srbije.⁷⁹ Prvobitni budžet je dopunjen donacijama američke vlade i Instituta za otvoreno društvo, koji je obezbedio novac za informisanje javnosti.⁸⁰ Godišnji budžet je 2006. godine povećan na €450.000. Ipak, postojeća budžetska suma još uvek ograničava mogućnost tužioca da sprovodi šire istrage na terenu (doduše, tužilac smatra da postoji poboljšanje u odnosu na prethodne godine).⁸¹ To mu, takođe, nije dovoljno da angažuje potreban broj pravnih saradnika.

(U uvećanom budžetu je i suma od €50.000 za specijalan tim zadužen za sprovođenje akcionog plana za hapšenje i izručenje Ratka Mladića. Ovim timom rukovodi Vladimir Vukčević, tužilac za ratne zločine. Srbija je objavila svoj akcioni plan u julu 2006. godine da bi pokazala svoju posvećenost saradnji sa MKSJ-om i obnovila ranije prekinute pregovore sa Evropskom unijom o stabilizaciji i pridruživanju).

Slabosti u kapacitetima za sprovođenje istraga

Istražne sudije

Srbi imaju poslovicu: „Pravda je spora, ali dostižna“.⁸² Aktuelna struktura sudova na neki način potvrđuje tu izreku jer predstavlja prepreku efikasnom sprovođenju krivičnih postupaka. Policija je inicijalno odgovorna za sprovođenje istraga. Tužilac je usmerava i primenjuje zakonske propise na činjenice. On dostavlja istražnom sudiji listu svedoka i osnovni opis krivičnog dela s naglaskom na ključne događaje. Istražni sudija, kojih Veća za ratne zločine ima dva, potom dovršava svoju istragu nakon čega priprema izveštaj koji postaje osnova optužnice. Pošto jedan od dvojice istražnih sudija iz Veća za ratne zločine mora da ponovi istragu koju je obavila policija, to usporava progres datog predmeta. Usled toga se javlja usko grlo u sprovođenju istraga u okviru Veća za ratne zločine. To bi se moglo promeniti: izmenjeni krivični zakon, koji pokriva sva krivična dela i treba da stupi na snagu 1. januara 2009. godine, ograničiće upotrebu istražnih sudija, a tužioci će imati znatno aktivniju ulogu. Istražni sudija

---

⁷⁹ Razgovori *Human Rights Watch*-a sa osobljem Tužilaštva za ratne zločine i sa Ivanom Jovanovićem, Beograd, 30. mart 2007. godine.

⁸⁰ Prepiska *Human Rights Watch*-a putem elektronske pošte sa Sonjom Prostran, 24. maj 2007. godine.

⁸¹ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa osobljem Tužilaštva za ratne zločine, Beograd, 30. mart 2007. godine.

⁸² Razgovor *Human Rights Watch*-a sa zvaničnikom američke vlade, Beograd, 30. mart 2007. godine.

će se prevashodno koristiti kada je potrebno zaštititi prava optuženog. Međutim, „rupa“ u novom zakonu dopušta tužiocu da koristi istražnog sudiju kad god bude smatrao da je to neophodno. Stoga je moguće da novi zakon ipak neće dovesti ni do kakvih promena u praksi.⁸³ Idealno bi bilo, međutim, ako bi novi zakon doprineo efikasnijem prelazu slučaja iz istražne u sudsku fazu.

Krajnja namera je da novi zakon omogući efikasnije procesuiranje predmeta. Tužiocima će biti odgovorni za dati predmet od početka do samog kraja. Ipak, tužiocima će biti potrebna obuka kako bi se prilagodili aktivnijoj ulozi u fazi istrage.

Služba za otkrivanje ratnih zločina

Slaba karika u Veću za ratne zločine je bila njegova istražna jedinica – Služba za otkrivanje ratnih zločina. Zakon kojim je osnovano Veće za ratne zločine sadrži odredbu o formiranju specijalizovane istražne službe, odnosno policijske jedinice pri Ministarstvu unutrašnjih poslova čiji je zadatak da pomaže Tužilaštvu za ratne zločine prilikom sprovođenja istraga u vezi ratnih zločina.⁸⁴

Jedinica za otkrivanje ratnih zločina se trenutno sastoji od 22 osobe, od kojih su 10 istražitelji (ostali su analitičari i specijalisti za dokumentaciju).⁸⁵ Jedinica je zadužena za istragu ratnih zločina, traganje za nestalim licima i saradnju sa MKSJ-om.⁸⁶ Članovi ove jedinice ne primaju dodatnu naknadu za svoje angažovanje,⁸⁷ niti imaju zasebne prostorije. To je veoma nepopularan posao, tako da se obično daje mladim, neiskusnim policajcima.⁸⁸ Pošto je Ministarstvo unutrašnjih poslova umešano u mnoge zločine koji su pod istragom, teško je naći policajca starijeg po činu koji bi sprovodio istrage nepristrasno.

Istražitelji iz Službe za otkrivanje ratnih zločina su u početku bili neskriveno nevoljni da učine bilo šta više od minimuma, odnosno onoga što im je neposredno naložio tužilac. Na koordinacionim sastancima OEBS-a za ratne

---

⁸³ Razgovori *Human Rights Watch*-a sa zvaničnikom Veća za ratne zločine i zvaničnikom američke vlade, Beograd, 30. mart 2007. godine.

⁸⁴ Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku protiv učinilaca ratnih zločina, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 67/2003, član 8.

⁸⁵ Prepiska *Human Rights Watch*-a putem elektronske pošte sa Ivanom Jovanovićem, 16. maj 2007.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Telefonski razgovor *Human Rights Watch*-a sa Ivanom Jovanovićem, 14. maj 2007.

⁸⁸ Razgovor *Human Rights Watch*-a sa Ivanom Jovanovićem, Beograd, 30. mart 2007. godine.

zločine održanim 2005. godine, dvojica bivših šefova Službe za otkrivanje ratnih zločina su priznali da nisu postupali na sopstvenu inicijativu u ovim slučajevima. Njihov stav je bio da čekaju na tužiočeva konkretna uputstva,⁸⁹ pa bi čak i tada sporo reagovali. S obzirom da je policija bila tako neaktivna, tužioci su morali da se u većoj meri oslone na MKSJ ili istrage nevladinih organizacija ne bi li ostvarili napredak u svojim predmetima.

Jedan od razloga za slabost Službe za otkrivanje ratnih zločina je nepostojanje pravog vođstva. Iskusni policajci, koji su kvalifikovani za vođenje ovakve službe, često su i sami umešani u zločine ili imaju bliske odnose sa drugim policajcima umešanim u zločine. Od 2004. do novembra 2005. godine službom je rukovodio Gvozden Gagić, koji je tokom sukoba na Kosovu bio na visokom položaju. Kada se Gagić penzionisao, zamenio ga je njegov nadređeni, Slobodan Borisavljević, koji je prethodno bio šef kabineta zamenika ministra unutrašnjih poslova i šefa javne bezbednosti Vlastimira Đorđevića, koji je nedavno uhapšen u Crnoj Gori i trenutno se nalazi u pritvoru MKSJ-a. Nakon što je Fond za humanitarno pravo optužio Borisavljevića da je i sam umešan u ratne zločine, te zatražio ne samo da se smeni sa svog položaja već i da mu se sudi,⁹⁰ imenovan je novi načelnik Službe za otkrivanje ratnih zločina: Aleksandar Kostić, mladi pravnik koji je bio u sastavu službe od samog početka. Posmatrači veruju da je njegovo imenovanje dovelo do poboljšanja u radu službe.⁹¹ Tužilac je izjavio da su se saradnja i pouzdanost policije poboljšali. Ipak, ostaje da se vidi da li će služba biti u stanju da prevaziđe prepreke unutar samog ministarstva s obzirom da neke istrage mogu postati interne i usmerene protiv visokih službenika Ministarstva unutrašnjih poslova, posebno zbog zločina počinjenih na Kosovu.

Sugestije o tome kako unaprediti rad Službe za otkrivanje ratnih zločina obuhvataju i predlog da se tužilac ovlasti da procenjuje učinak članova tima. Trenutno, ministar unutrašnjih poslova ocenjuje učinak policije tako da službenici ministarstva nisu previše motivisani da se dokazu tužiocu. Štaviše, ovakva struktura može podsticati pripadnike Službe za otkrivanje ratnih zločina da ne budu previše agresivni pri istrazi protiv pripadnika Ministarstva unutrašnjih

---

⁸⁹ Ibid.; Telefonski razgovor Human Rights Watch-a sa Jovanovićem, 14. maj 2007.

⁹⁰ „FHP zahteva da Slobodan Borisavljević bude smenjen sa mesta načelnika Službe za otkrivanje ratnih zločina i da se protiv njega podnese krivična prijava“, saopštenje za štampu Fonda za humanitarno pravo, 23. januar 2006. godine.

⁹¹ Razgovori *Human Rights Watch*-a sa zvaničnikom američke vlade i osobljem Tužilaštva za ratne zločine, Beograd, 30. mart 2007. godine.

poslova. Pripadnici službe bi takođe trebalo da dobijaju dodatnu naknadu za svoje angažovanje kako bi se privukli iskusniji policajci. Službu bi trebalo odvojiti od ostatka policije. Zasebna uprava za ratne zločine bi omogućila da se izbegne deljenje resursa i pojednostavila bi birokratsku proceduru koja je sada neophodna za davanje saglasnosti i odobrenja. Druga opcija bi bila da se služba stavi pod direktnu kontrolu tužioca.

Komandna odgovornost

Srpske zakonske odredbe o komandnoj odgovornosti su donekle kontroverzne. Srpski krivični zakon do nedavno nije imao odredbu kojom se eksplicitno dopušta krivično gonjenje po osnovu komandne odgovornosti.⁹² To je razlog što neki posmatrači tvrde da po srpskom zakonu nije moguće krivično goniti lidere zbog toga što nisu sprečili zločine ili kaznili one koji su za njih odgovorni.⁹³

Nedavno izmenjen krivični zakon sadrži odredbu o krivičnoj odgovornosti vojnog zapovednika ili lica koje faktički vrši ovu funkciju ukoliko ne spreči izvršenje ratnog zločina. Zakon takođe propisuje manju kaznu u slučaju nesprečavanja ratnog zločina iz nehata, što odgovara situaciji gde je vojni zapovednik „mogao da zna“ da će zločin biti počinjen.⁹⁴ Vojni zapovednik se može krivično goniti za nekažnjavanje počinitelaca zločina po osnovu „nepostupanja po službenoj dužnosti“ i neprijavlivanja krivičnog dela.⁹⁵

Tužilac za ratne zločine veruje da nema zakonskih smetnji krivičnom postupku po osnovu komandne odgovornosti.⁹⁶ Međutim, mada do sada po srpskom zakonu niko nije bio zvanično optužen za nesprečavanje zločina kao oblika odgovornosti, optužnica u predmetu Zvornik u više navrata spominje lidersku

---

⁹² Krivični zakon Republike Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, čl. 384.

⁹³ Videti „Primena tranzicionih zakona u Srbiji (2006)“, Inicijativa mladih za ljudska prava, Izveštaj br. 19, 8. decembar 2006., <http://www.yi.org.yu/Srpski/Publikacije/PDF%20Publikacije/5.12.06.%20Izvestaj%20o%20primeni%20tranzicionih%20zakona%202006%20YIHR.pdf> (pregledano 19. juna 2007.), str. 119, citat Dragoljuba Todorovića, *Abolicija za komandante*, DANAS, 13. mart 2006. godine.

⁹⁴ Krivični zakon Republike Srbije, čl. 384.

⁹⁵ Međunarodni posmatrači smatraju da srpske zakonske odredbe o komandnoj odgovornosti nisu prepreka za prenos predmeta iz MKSJ-a. Na mogućnost za oslobađanje po osnovu razlika u zakonskim propisima o komandnoj odgovornosti je ukazano u odluci o prenosu slučaja Kovačević, ali to pitanje nije razrešeno jer je on alternativno optužen po osnovu komandne odgovornosti. *Tužilac protiv Kovačevića*, Odluka o prenosu predmeta shodno pravilu 11 bis, 17. novembar 2006., <http://www.un.org/icty/kovacevic-v/trialc/decision-e/061117e.pdf> (pregledano 18. juna 2007.), stavovi 43-46.

⁹⁶ Razgovor Human Rights Watch-a sa osobljem Tužilaštva za ratne zločine, Beograd, 30. mart 2007. godine. Videti takođe, Siniša Vasić „Ka jasnim odgovorima i odlučnim stavovima“, *Pravda u tranziciji*, decembar 2006. godine (gde se ukazuje da međunarodno pravo, uključujući Ženevske konvencije i Statut MKSJ-a, ima primat nad domaćim zakonima).

ulogu optuženih Branka Grujića i Branka Popovića u Zvorniku. U optužnici se navodi da su oni znali za brojna nezakonita dela drugih optuženih, uključujući mučenje, sakaćenje i ubistva, te da ih nisu sprečili—klasična optužba po osnovu komandne odgovornosti.⁹⁷ Tužilaštvo takođe pribegava optužbi za pomaganje i podstrekivanje tamo gde nema direktne odgovornosti.

Mada nema zakonskih smetnji za podizanje optužnice po osnovu komandne odgovornosti, postavlja se pitanje da li je tužilac zainteresovan da agresivno goni visoke zvaničnike za ratne zločine. Predstavnici civilnog društva redovno kritikuju tužioca smatrajući da postoji nedostatak političke volje da se ide uz lanac komande.⁹⁸ Fond za humanitarno pravo naročito veruje da je tužilac sklon umanjivanju razmera ratnih zločina i umešanosti državnih vlasti.⁹⁹ To je bilo očito u odluci u predmetu „Škorpioni“, koja je kritikovana zbog nepovezivanja ubistava sa državnim institucijama umešanim u planiranje.¹⁰⁰ Kao što je ranije pomenuto, Jedinica za otkrivanje ratnih zločina takođe može biti nevoljna ili u nemogućnosti da vodi istragu protiv visokih zvaničnika Ministarstva unutrašnjih poslova. Nakon nedavne presude Međunarodnog suda pravde kojom je utvrđeno da je Srbija prekršila Konvenciju o genocidu jer nije sprečila genocid u Srebrenici, niti kaznila odgovorne, ali i da srpski državni organi nisu neposredno učestvovali u genocidu, uočava se nedostatak interesa u Veću za ratne zločine da se ukaže na odgovornost srpskih institucija.¹⁰¹ Još jedan problem koji može ograničiti obim nekih istraga je nespremnost srpskih svedoka da svedoče, iz straha od odmazde. U predmetima vezanim za Kosovo, svedoci često tvrde da se ne mogu ničega setiti ili identifikuju mrtve ili okrivljene koji se nalaze pred MKSJ-om kao odgovorne, umesto da svedoče protiv srpske policije.¹⁰² Dvojica bivših pripadnika Posebnih jedinica policije (PJP), optuženih do sada u slučaju Bitići na Kosovu, su stoga veoma nisko u hijerarhiji.

---

⁹⁷ Republika Srbija, Tužilaštvo za ratne zločine, Predmet br. KTRZ-br.17/04, 12. avgust 2005. (Beograd) (nezvanični prevod).

⁹⁸ Videti, na primer, Međunarodni centar za tranzicionu pravdu, „Srbija i Crna Gora: Izabrani događaji u oblasti tranzicione pravde“, oktobar 2004., <http://www.ictj.org/images/content/1/1/117.pdf> (pregledano 19. juna 2007.), str. 5; Fond za humanitarno pravo, „Bilten tranziciona pravda: Srbija, Crna Gora i Kosovo 1999-2005“, str. 26, 32.

⁹⁹ „FHP o suđenjima za ratne zločine u Srbiji“, saopštenje za štampu Fonda za humanitarno pravo, 26. jul 2006., http://www.hlc-rdc.org/srpski/Nacionalna_sudjenja_za_ratne_zlocine/Srbija/index.php?file=1462.html (pregledano 19. juna 2007.).

¹⁰⁰ Videti Trejsi Vilkinson, „Srbi osuđeni za ubistva iz 1995.“, 11. april 2007. (citat Sonje Biserko, predsednice Helsinškog komiteta za ljudska prava u Srbiji, koja kaže da je suđenje „pokazalo da jeste bilo zločina, ali da su ih počinili pojedinci, a ne institucije“.); Nikolas Vud, „Četvorica Srba proglašena krivim za ubistvo 6 Bošnjaka“, 11. april 2007. godine.

¹⁰¹ Razgovor Human Rights Watch-a sa zvaničnikom američke vlade, Beograd, 30. mart 2007. godine.

¹⁰² Razgovor Human Rights Watch-a sa Ivanom Jovanovićem, 30. mart 2007. godine.

Vrhovni sud

Vrhovni sud usporava privođenje kraju krivičnih postupaka time što redovno ukida presude nižeg suda. Vrhovni sud je u žalbenom postupku ukinuo prve tri presude za ratne zločine i naložio obnovu tih postupaka pred nižim sudom. Prva dva slučaja su bili predmeti vezani za ratne zločine koje su rešavali redovni sudovi pre nego što je ustanovljeno Veće za ratne zločine.¹⁰³ Treće ukidanje presude odnosi se na prvo suđenje održano pred Većem za ratne zločine u predmetu Ovčara (obnovljeni postupak je trenutno u toku).¹⁰⁴ U četvrtom slučaju, u kome je Albanac Anton Lekaj osuđen zbog ubistva četvoro Roma na Kosovu, presuda je nedavno potvrđena (videti gore).¹⁰⁵ Do sada, nakon obnovljenog postupka, viši sud bi obično potvrdio presudu nižeg suda, mada se ne vidi da su se obnovljeni postupci po bilo čemu razlikovali od prvobitnih suđenja.

Iako je Vrhovni sud u obavezi da se postara da niži sudovi ne prave greške i ne donose presude koje nisu valjane, široko su rasprostranjene sumnje da su upravo odluke Vrhovnog suda zasnovane na takvim greškama. Posebno su Fond za humanitarno pravo i OEBS kritikovali odluke Vrhovnog suda kao odluke koje nisu pravno valjane. To je naročito istina u slučaju ukidanja presude u predmetu Ovčara, koji su posmatrači ocenili kao izuzetno dobro vođeno suđenje.¹⁰⁶

Drugi razlozi koji se smatraju mogućim objašnjenjem za poteze Vrhovnog suda odnose se na istorijat i strukturu tog suda. Jedan zvaničnik je opisao Vrhovni sud kao „veoma rigidan“, „iz starih vremena“ i „nesvestan sadašnjeg okruženja“.¹⁰⁷ Četiri od pet sudija Vrhovnog suda koji odlučuju o žalbama imenovani su pre pada Miloševićevog režima 2000. godine. Sudije možda imaju i ideološke predrasude zbog čega nisu voljni da donose presude u ovim predmetima. Sudije

---

¹⁰³ Videti Fond za humanitarno pravo, „Suđenja za ratne zločine u Srbiji“, 11. januar 2007., http://www.b92.net/eng/insight/reports.php?yyyy=2008&mm=01&nav_id=39011 (pregledano 19. juna 2007.).

¹⁰⁴ Dušan Stojanović, „Vrhovni sud Srbije nalaže obnovu suđenja za ubistvo 200 hrvatskih ratnih zarobljenika 1991.“, *Associated Press*, 14. decembar 2006. godine.

¹⁰⁵ „Vrhovni sud potvrdio 13-godišnju zatvorsku kaznu za kosovskog Albanca“, *Associated Press*, 5. april 2007.

¹⁰⁶ Videti, na primer, „Vrhovni sud Srbije nezakonito ukinuo prvostepenu presudu u predmetu Ovčara“, saopštenje za štampu Fonda za humanitarno pravo, 15. decembar 2006. godine, http://www.hlc-rdc.org/srpski/Nacionalna_sudjenja_za_ratne_zlocine/Srbija/index.php?file=1569.html (pregledano 19. juna 2007.); Fond za humanitarno pravo, *Bilten tranziciona pravda*, br. 22, 11. januar 2007., <http://www.hlc-rdc.org/storage/docs/2499f9cc5cae85d689b7afea714aff03.pdf> (pregledano 19. juna 2007.); OEBS, „Analiza odluke Vrhovnog suda Srbije kojom se ukida prvostepena presuda u predmetu Ovčara“, dokument je u arhivi *Human Rights Watch-a*.

¹⁰⁷ Razgovor Human Rights Watch-a sa zvaničnikom Veća za ratne zločine, Beograd, 30. mart 2007. godine.

Vrhovnog suda takođe nisu bile konsultovane u vezi formiranja Veća za ratne zločine, te su navodno time bili uvređeni, jer se sudije ovog suda obično konsultuju oko zakona vezanih za sudstvo. To, kao i činjenica da oni nisu od početka bili uključeni u obuku i edukaciju po ovim pitanjima, bi mogli biti faktori koji su uticali na njihove odluke.¹⁰⁸ Konačno, novi Ustav predviđa da sudije za novi mandat bira Narodna skupština.¹⁰⁹ Stoga je moguće da ukidanjem presuda oni žele da udovolje onima koji se protive krivičnom gonjenju ratnih zločina i tako ne ugroze svoje pozicije.

Osim što doprinose neefikasnosti, ukidanja presuda su frustrirajuća za Veće za ratne zločine i deluju demoralizirajuće na žrtve koje su došle u Srbiju da učestvuju u postupcima. Nedavno ukidanje presude u predmetu Ovčara izazvalo je indignaciju porodica žrtava i možda je poništilo dobru volju stvorenu među njima samim suđenjem. Porodice su bojkotovale obnavljanje postupka u znak protesta protiv odluke Vrhovnog suda.¹¹⁰ Ovakve odluke takođe nisu od pomoći ukoliko se želi otkloniti zabrinutost bosanskih žrtava u pogledu mogućnosti Srbije da vodi ovakve krivične postupke.

Zaključak

Srpsko Veće za ratne zločine je ključno telo u procesu utvrđivanja pune odgovornosti za zločine počinjene u balkanskim oružanim sukobima tokom devedesetih. Pored privođenja počinitelaca pravdi u Srbiji, koji bi inače ostali nekažnjeni, suđenja predstavljaju način za edukaciju javnosti o ovim zločinima. Transparentnost i odgovornost su od suštinske važnosti kako bi se obezbedilo da se ovi zločini ne ponove u budućnosti.

Da bi Veće za ratne zločine ostvarilo svoj potencijal, ono se mora u celosti finansirati i mora biti u mogućnosti da nezavisno funkcioniše.

To podrazumeva dobru političku volju srpske vlade. Ostaje da se vidi u kojoj meri će nova koaliciona vlada pružiti podršku Veću za ratne zločine. U najboljem slučaju, vlada će pojačati svoju podršku za krivična gonjenja zbog ratnih zločina, uključujući javnu podršku radu tužioca za ratne zločine, puno finansiranje Veća

---

¹⁰⁸ Prepiska *Human Rights Watch*-a putem elektronske pošte sa Sonjom Prostran, 24. maja 2007. godine.

¹⁰⁹ Ustav Republike Srbije, članovi 105, 147.

¹¹⁰ Drago Hedl, „Novo suđenje za Ovčaru započinje bez žrtava“, *International Justice Tribune*, br. 64, 19. mart 2007., str. 3.

za ratne zločine i blagovremeno razmatranje mogućnosti za donošenje zakona kojim bi se dopustio pristup kamerama u sudnice.

Zainteresovani partneri iz Evropske unije, u razgovorima sa Srbijom o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju i njenom mogućem budućem statusu kandidata za prijem u Evropsku uniju, moraju držati ovo pitanje, uz potrebu da Srbija u potpunosti saraduje sa MKSJ-om, visoko na dnevnom redu kako bi se sprečila mogućnost da zločini počinjeni u regionu ostanu nekažnjeni.